

การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดย

นายสมิทธิรักษ์ จันทร์รักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดย

นายสมิทธิรักษ์ จันทร์รักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**INSTRUCTIONAL MODEL DEVELOPMENT OF PEACE STUDIES
IN THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

By

Mr. Smithirak Jantarak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements for the Degree

Doctor of Philosophy Program in Development Education

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2014

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการ
สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย” เสนอโดย นายสมิทธิรักษ์ จันทรักษ์ เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา

.....
รองศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่เดือน.....พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวิน
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส)

...../...../.....

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวิน)

...../...../.....

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ)

...../...../.....

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

คำสำคัญ: รูปแบบการสอนสันติศึกษา/การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

สมิทธิรักษ์ จันทร์ักษ์: การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ดร.อุยง วีระนาวัน, ผศ.ดร. วีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ และรศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา. 456 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์เกี่ยวกับสันติศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ดำเนินการอยู่ 2) ศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย 3) การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา วิธีการสอนสันติศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน สถาบันอุดมศึกษาไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 (R₁) การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 2 (D₁) การพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษา ขั้นตอนที่ 3 (R₂) การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา และขั้นตอนที่ 4 (D₂) การปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ 1) ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา จำนวน 20 คน 2) อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จำนวน 9 คน และ 3) กลุ่มทดลอง ได้แก่ นักศึกษารายวิชาการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 113 คน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ชั่วโมงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผลผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยายเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และค่าสถิติทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์ในการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยพบว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยมีการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี มีจำนวน 16 รายวิชา จำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งหมด จำนวน 173 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.09

2. ผลการศึกษาแนวทางการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า การสอนสันติศึกษาควรมีรูปแบบการสอนแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการสอนคุณสมบัตินี้ “สันติภายใน”แก่นักศึกษา เพื่อนำไปสู่การเกิด “สันติภายนอก” และพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ การสอนสันติศึกษาที่เน้นคุณสมบัตินี้ “สันติภายใน” แก่นักศึกษา 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการสอนหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอน 3) ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ บรรยากาศสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางการศึกษา

3. รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่วิจัยและพัฒนาขึ้น เรียกว่า “PEACE Model” มี 11 องค์ประกอบสำคัญคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการสอน 4) วิธีการสอน 5) ขั้นตอนการสอน 6) สื่อการสอน 7) การประเมินผล 8) บริบทที่เกี่ยวข้อง 9) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนา 10) บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากรพิเศษ และ 11) เงื่อนไขการนำไปใช้ ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นในชั้นเรียนกับนักศึกษา จากการทำแบบประเมินผลผู้เรียน พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้ด้านสันติศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเจตคติต่อวิชาสันติศึกษา และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการถอดบทเรียนการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษา อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้รับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

KEY WORDS: INSTRUCTIONAL MODEL, PEACE STUDIES IN THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.

SMITHIRAK JANTARAK: INSTRUCTIONAL MODEL DEVELOPMENT OF PEACE STUDIES IN THAI HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. THESIS ADVISORS: LUYONG VERANAVIN, Ph.D., ASST. PROF. THIRASAK UNAROMLERT, Ph.D., AND ASSOC. PROF. NARIN SUNGRUGSA, Ed.D. 456 pp.

The objectives of this research were: 1) to survey the basic information and situation about peace studies in Thai higher education institutions. 2) to study instructional peace studies in Thai higher education institutions. 3) to develop an instructional model for peace studies in Thai higher education institutions.

The research methods comprised research and development in 4 phases: Phase 1 (R₁); documentary research; in-depth interview and participant observation. Phase 2 (D₁); research and development of an instructional model for peace studies. Phase 3 (R₂); test the instructional model for peace studies in the classrooms and Phase 4 (D₂); adjust, improve and develop the instructional model for peace studies. The informants consisted of three groups by purposive selection which were 1) the group who were in-depth interviewed and participant observation by 20 experts 2) the group who were in-depth interviewed, participant observation and focus groups by 9 teachers and 3) the group of 113 students who were tested the instructional model of peace studies for 3 hours per week, total 10 weeks in the “Conflict Transformation” course at Mahidol University and “Conflict Management in Daily Life” course at Panyapiwat Institute of Management. The research instruments were in-depth interview record, participant observation record, experiential learning journal record, focus groups record, and evaluation form of student characteristic. The data were analyzed by content analysis, mean, standard deviation, percentage and t - test dependent.

The results of the research were as follows:

1. From studying the basic information and situation about peace studies in Thai higher education institutions found that the 16 peace studies courses in 14 of 173 Universities of Thailand (8.09%) were the general education courses and free elective courses.

2. From studying the ways of instructional peace studies in Thai higher education institutions found that the instructional peace studies is the integration instructional model which focused on teaching from internal peace in the student mind to external peace and factors affecting to the courses were: 1) internal factors (focused on teaching from internal peace in the student mind); 2) external factors (peace studies instructors, activities, models, and teaching procedures); and 3) supporting factors (atmosphere, and structure of education)

3. From the results of researched and developed an instructional model for peace studies found that the instructional model for peace studies which called “PEACE Model”, consist of 11 major components as follows: 1) principle; 2) objective; 3) teaching content; 4) teaching means; 5) teaching stages; 6) instructional media; 7) evaluation; 8) related context; 9) supported – development system; 10) role of instructors, students and experts; and 11) related conditions. The results of instructional model for peace studies, revealed that the experimental group obtained a level of knowledge of peace in post – test evaluation more than pre – test at a significant level of 0.01. Moreover, the attitude for peace studies subject and the students were satisfied with the instructional model for peace studies at a “High” level, and with the abilities of conflict management at an “Average” level. Furthermore, the lesson – learned ; focus groups and the instructors of peace studies both accepted the instructional model for peace studies in Thai higher education, and were satisfied with the model at a “High” level.

Department of Education Foundations

Graduate School, Silpakorn University

Student’s signature.....

Academic Year 2014

Thesis Advisors’ signature 1.....2.....3.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน รวมทั้งแรงบันดาลใจในการทำงานในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อุยง วีระนาวิน อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมย์เลิศ และรองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษาและเอื้อเฟื้อข้อมูลและคำแนะนำดี ๆ ให้ รวมถึงการช่วยขัดกลางงานวิจัยให้มีความเหมาะสม

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่อบรมสั่งสอนและให้ความรู้ทางด้านพัฒนศึกษา

ขอกราบนมัสการขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีเมตตาให้กำลังใจในการตั้งใจทำงานด้านสันติภาพ และร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ ดร.เอกพันธ์ ปิณฑวิช อาจารย์ประจำสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และอาจารย์พิมลมาศ เนตรมัย อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ที่อนุเคราะห์ให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยและทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาทุก ๆ ท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ โสกา จันทักษ์ คุณแม่จงกลณี จันทักษ์ คุณแม่สุคนธ์ จันทักษ์ และญาติพี่น้อง ครอบครัวจันทักษ์ อาจารย์กฤษณา จิรทิวาวัช และครอบครัวที่ให้การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจเสมอมา

ขอขอบคุณอาจารย์กฤษณา จิรทิวาวัช ที่คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือออกแบบโมเดลรูปแบบการสอนสันติศึกษา จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณท่านอธิการบดีและคณะผู้บริหาร วิทยาลัยอุตสาหกรรม ที่สนับสนุนทุนวิจัยให้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาต่อระดับปริญญาเอก จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ประเภทบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาเอก ประจำปี 2557 จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณอาจารย์วันทิกา หิรัญเทศ และอาจารย์กฤษณา จิรทิวาวัช มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ที่คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณนางสาวนิภาวรรณ เจริญลักษณ์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ที่คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการจัดทำทศด้อย จนสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา รุ่น 2 ภาคพิเศษ ทุกท่านที่ร่วมเรียน ร่วมสนุกมาด้วยกัน เป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ และคอยช่วยเหลือ

ด้วยคุณูปการ คุณความดีของวิทยานิพนธ์นี้ ผลแห่งความดีทั้งหมดที่เกิดขึ้น ขอมอบแด่ผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีต่อผู้วิจัย และครูอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ ประสาทความรู้ประสบการณ์ แก่ผู้วิจัยมาจนถึงวันนี้ได้